

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Basilicae S. Mariae. Maioris De. Vrbe A. Liberio. Papa. I.
Vsque Ad. Pavlvn. V. Pont. Max Descriptio. Et. Delineatio**

Angelis, Paolo de

Roma, 1621

Cap. VI. De huius Basilicae Domo, vel Canonica, à Clemente Papa Tertio
extracta; postea à Nicolao Quinto, instaurata, & ampliata.

urn:nbn:de:hbz:466:1-13873

DE HVIVS BASILICAE
DOMO, VEL CANONICA

A Clemente Papa Tertio extracta, postea à Nicolao Quinto instaurata, & ampliata.

Cap. VI.

HACTENVS externas Basilicæ partes designauimus: quia verò Aedes adfuit, olim pro Canonicis inferuietes, de quo nostris quoque temporibus nomen retinent, minus ab re duximus de his non nihil indicare, velut ad nostrum munus spectantibus. Igitur Clem. III. Alumnus & Ecclesiæ Canonicus dum Cardinalatum gessit, proprijs impensis aedes fabricauit, quæ hodie Canonica vocantur, Ecclesiæ adiunctas (licet nostra tempestate via interiaceat à Sixto Quinto aperta, & à Paulo Quinto ampliata) quæ postea à Nicolao Quinto fuerunt instauratæ, atque propagate, tanquam illæ, in quibus, dum viueret, permanebat, & post ipsum aliquot Pontifices: quamquam ab eodem Clemente fuerint ad huius Basilicæ vsum consignatæ, velut Celestinus Tertius enarrat in Bulla, per quam omnia Basilicæ bona confirmat. nos hic partem transcribemus. Celestinus Episcopus seruus seruorum Dei, &c. Nosque ab huiusmodi collationibus quatenus ibidem habentus est seruatum, presenti pagina duximus absoluendos. Ad hæc, quia felix recordationis Clemens Papa Tertius predecessor noster, dum minori officio constitutus Prænestinæ sedi presideret, in Ecclesia vestra Palatium de proprio fecerit fabricari, Prænestino Episcopo, qui pro tempore fuerit, ipsum inhabitandi, aut alij concedendi, seu à vobis aliquid postulandi omnem interdixit occasione qualibet facultatem, nec quis de nostris successoribus alicui palatium ipsum concedere, aut pro eo quod ipsum de proprio construi fecerit, quidquam à vobis debeat postulare, sed ipsum ita ad vsum communem liberè habeatis in perpetuum, sicut alias domus proprias obtinetis. Præterea..... qualiter apud Ecclesiam vestram à pueritia educatus fuerit, atque nutritus plurimum in veneratione, & reuerentia locum ipsum habens, cum fel. record. Eugenius Papa Tertius, de duodecim vncijs oblationum Beati Petri, & ministeriorum tres vncias Ecclesiæ Beati Petri concefferit, ipse de consilio fratrum

Canonicorum aedes, quas Clemens iij fabricatus fuerat, Nicolaus Quintus ceterique Pont. augent, ac laxant.

Celestinus Pont. proprio diplomate, aedes à Clemente fabricatas Canonicis, addidit in perpetuum.

A suorum de nouem vncijs earumdem oblationum, quæ sedi Apostolicæ remanserunt, vobis, & per vos Ecclesiæ supradictæ vnam vnciam dedit, concessit in perpetuum, & firmavit, detractis tamen consuetis expensis, quas fieri oportebit pro ipsius modulo quantitatis. Nos verò ipsius vestigijs inherentes, tam constitutionem, & concessionem palatij, quam etiam donationem vnciæ ipsius ratam habemus, & eam futuris temporibus illibatam manere sancimus. Decernimus ergo, vt nulli hominum liceat, &c. Datum Lateran. per manum Aegidij sancti Nicolai in Carcere Tulliano Diac. Cardin. secundo nonas Ianuarij, Indictione decima, Incarnationis Dominicæ 1191. Pontificatus verò Domini Celestini Papæ Tertij, anno primo.

Ego Celestinus Catholicæ Ecclesiæ Episcopus.

Ego Alex. Albanen. Episc.

Ego Ioannes Prænestin. Episc.

Ego

Ego

Ego Ioannes tit. S. Ioannis.

Ego tit. S. Eusebij Card.

Ego Romanus tit. S. Anastasie

Ego Vgus Presb. Cardinalis sancti Matthei, tituli Equitij.

Ego Ioannes tituli S. Stephani in Calio monte, Presb. Card.

Ego Gregorius S. Mariæ in Porticu, Diaconus Card.

Ego Renaldus S. Mariæ Nouæ, Diaconus Cardin.

Ego Nicolaus S. Mariæ in Cosmedin. Diaconus Card.

Basilicæ manuscriptum de tali aede tractans sic habet: Clemens Papa Tertius, Paulus Scolaꝛus antea vocatus, ab ineunte ibidè etate educatus Canonicus ibi fuit, Cardinalis deinde Prænestinus creatus ab Alexandro Tertio, palatium propè eam Basilicam condidit pro se, successoribusque Episcopis Prænestinis, quod postea ab eodem Pontifice cum multis alijs rebus Basilicæ donatum est.

Nicolaus Quintus etiam ipse magna reuerentia est hæc Basilicam profecutus, vbi splendide domicilium summis Pontificibus extruxit, quod etiam hodie intuemur, per multos annos pro Capitulo, & huius Basilicæ Clero, sic Pontificibus concedentibus. Legimus pariter in manuscriptis, idem domicilium pro Cardinali Archipresbytero constitutum fuisse. Nos verò ideo indicauimus, vt cum Pontificis pietas erga sanctam Mariam Maiorem pateret, tum quoque vt probaretur, quidquid de Clemente III. diximus ædium Auctore, quæ vsque ad Nicolai Papæ Quinti

Pon-

Pontificatum, inter quos 259. anni intercedunt, Canonicis seruibant, de quo Nicolaus in bulla testatur, per quam Capitulo Conclauē affignat ad habitandum, his verbis: *Nicolaus Episcopus seruus seruorum Dei, &c. Cum itaque pro erectione, & ampliatione Palatii Apostolici, quod nuper iuxta Ecclesiam sanctæ Mariæ maioris de Vrbe magna ex parte creximus, nonnullas domos Canonicales, siue cameræ, in quibus Canonici, & Clerici dictæ Ecclesiæ residebant; fecerimus demoliri: & propterea nonnulli ex Canonicis, & Clericis antedictis residentiam nocturnam pariter, & diurnam apud memoratam Ecclesiam quodammodo facere nequeant, ut tenentur. Nos igitur ipsius Ecclesiæ statui, nec non Canonicoꝝ, & Clericoꝝ eorundem commoditati in præmissis opportunè providere volentes: motu proprio, non ad alicuius nobis super hoc nobis oblate petitionis instantiam, sed de nostra mera liberalitate, & uoluntate duas domos Cappellam sanctæ Agnetis, & in altera eorum existentem in platea dictæ Ecclesiæ consistentes ad Monasterium sanctæ Præcedis, Vallis Umbrosæ ordinis, dictæ Ecclesiæ vicinum legitime pertinentes, à dicto Monasterio separamus, & penitus segregamus, illasque cum Cappella prædicta, ac hortis iuxta eas, & omnibus alijs iuribus, & pertinentijs suis pro recompensa præfate Ecclesiæ ad usum Canonicoꝝ prædictoꝝ applicamus, unimus, concedimus, & etiam assignamus, &c. Datum Romæ apud sanctum Petrum, anno Incarnationis Dominicæ millesimo quadringentesimo quinquagesimo secundo, septimo Kalendas Maij, Pontificatus nostri anno sexto. Et in manuscripto sæpius citato, ita legitur: *Nicolaus Quintus Papa, Palatium circa Basilicam condidit, in quo nostra tempestate magnus Magister Equitum sancti Ioannis Hierosolymitan. de consensu Canonicoꝝ Monasterium nobilium feminarum eiusdem ordinis instituire decreuerat, sed subita morte præoccupatus desiderium adimplere nequiuit, obiit Romæ in domo Illustrissimi Cardinalis Ferrariensis, cuius liberalitate hospitio susceptus fuerat.**

Et ut plurima omittamus, quæ possent de controuersijs afferri pro his ædibus susceptis, anno Domini 1604. Clemens Octauus Pontifex Maximus ab Archipresbyteratu seiunxit, & mensæ Capitulari ueniuit, Dominico Cardinali Pinello Archipresbytero renunciante: *Clemens Papa Octauus, Palatium apud ipsam Basilicam à Dominico Cardinali Pinello Archipresbytero ad fauorem Capitulari renuntiatum, ab Archipresbyteratu dismem-*

brat, & uenit mensæ Capitulari, anno Domini 1604.

Sequitur, ut interiora Basilicæ designemus. Antequam verò id agatur, paucis est repetendum, quod tum generatim, tum speciatim libro 2. cap. 1. diximus, dum originem patefaceremus.

S. MARIAE MAIORIS

INTERIORIS PARTIS

Generalis Descriptio.

Cap. VII.

BASILICAE ingressum ampla Porticus proponit, primo capitis libro indicata, per quam, ex tribus ostijs in Ecclesiam ingredimur, quæ omnia ad Nauiem maiorem ducunt. Infunt pariter alia duo ostia clausa, quorum vnum, sacrum ostium existit. Alterum in Turrim introduceret. Hanc Basilicam tres magnificæ naues conspicuam reddunt, quadraginta marmoreis columnis diuisæ, nimirum ex quavis parte viginti collocatis. Ad dextrum ingressus latus Turris occurrit, super cuius ianua Lazari miraculum cernitur egregiè depictum, dum à Christo Saluatore ad vitam reuocatur. Super Columnas musiuum opus cernitur cum veteris testamenti historijs: & illæ existunt, de quibus Adrianus Papa Primus ad Carolum magnum pro sacris Imaginibus scribens meminit. super hæc Virginis vita cernitur.

Haud procul à scala ad Chorum ducente duo Ciboria se dedunt, quorum vnum sex Columnæ sustentant musiuo opere in marmore impresso, in quo Sacræ reliquiæ asseruantur. Sub hoc, Altare cernitur vndique Cancellis clausum. In eadem Naui ad rectam lineam alterum cernitur quatuor marmoreis Columnis suffultum ex candido marmore, & materia intertextum, quæ musiuo operi est persimilis, auro perpolitè exornatum; in quo per plurimos annos Virginis Imago permansit: hodie verò à Christi fidelibus Saluatoris Cuna veneratur. Sub hoc Ciborio Altare Virginis inest, à nobis Sancti Gregorij appellatum, & cancellis vndique conclusum. Ad nauis finem confessio reperitur, & est sub maiori Altari; quo loco bipartita

Nicolaus Quintus in Sacellum S. Agnetis, alias quædam Canonicoꝝ, quat.

In Archivio Laterani Basilica.

Palatium Apostolicum à Nicolao Quinto, extructum Menstruatoꝝ Capitulari Clementis vni autem auctoritate adunatum.

Instrumentum habetur in Archivio Laterani Basilica.